

SBF-reactie op wijzigingsvoorstellen WTMO (korte versie)

Op 8 juni jl. werd de Nota van wijziging Wet Transparantie Maatschappelijke Organisaties (WTMO) in consultatie gebracht. De wijzigingsvoorstellen moeten in samenhang met het wetsvoorstel van 20 november 2020 worden beoordeeld. De Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF) hebben gereageerd op de wijzigingsvoorstellen. Hieronder een verkorte weergave daarvan.

SBF onderschrijft de doelstelling van de WTMO, het voorkomen en bestrijden van financiering van activiteiten van maatschappelijke organisaties die de democratische rechtsstaat doelgericht ondermijnen. Een uiterst kritische blik is echter noodzakelijk op de wijze waarop in het voorliggende concept uitvoering wordt gegeven aan deze doelstelling.

SBF staat voor het belang van ruimte voor goed doen, voor burgers die zich met en via hun maatschappelijke organisaties inzetten voor het algemeen belang. In onze democratische samenleving moeten we vrijheden zoals vrijheid van vereniging en van meningsuiting koesteren. Inperking mag alleen in uitzonderlijke situaties en onder strikte voorwaarden. Als de overheid wil ingrijpen in de fundamentele vrijheden van maatschappelijke organisaties moeten zwaarwegende redenen aanwezig zijn. Alleen als aannemelijk is dat onze open, democratische samenleving direct en doelgericht wordt ondermijnd kan zulk ingrijpen gerechtvaardigd zijn.

Allereerst moet de vraag gesteld worden, of de WTMO echt iets toevoegt aan bestaande mogelijkheden om ondermijning tegen te gaan. Hebben burgemeesters en het OM op basis van andere wetten niet al bevoegdheden om de beoogde inzage in de financiële middelen te verkrijgen? En zijn er voor diverse andere autoriteiten niet ook al mogelijkheden om toezicht uit te oefenen en malafide praktijken op te sporen?

Als we toch uitgaan van de noodzaak van bevoegdheden van burgemeesters en het OM op basis van deze wet, dan moet het wel volstrekt helder zijn, op welke gronden van de bevoegdheden gebruik kan worden gemaakt. Dat vereist in het kader van deze wet heldere afbakening van wat wordt verstaan onder 'openbare orde', 'behoorlijk bestuur' en 'ernstige twijfel of de wet of de statuten te goeder trouw worden nageleefd dan wel het bestuur naar behoren wordt gevoerd'?

Verder moet het verzoek om inzage te geven te allen tijde schriftelijk gemotiveerd zijn en moet een organisatie bezwaar bij de rechter kunnen maken tegen de inzageverplichting.

Met de wijzigingsvoorstellen krijgt het OM een nieuwe bevoegdheid, namelijk de rechtbank te vragen in te grijpen in de geldstromen van een organisatie. SBF heeft begrip voor de wens van het kabinet om effectief te kunnen optreden bij ondermijning. Terecht wordt het aan het oordeel van de rechter overgelaten of dat noodzakelijk en passend is. Desalniettemin is het de vraag of bij het gebruik maken van deze bevoegdheid voldoende waarborgen bestaan voor passende rechtsbescherming. Daarover behoort duidelijkheid te worden verschaft.

Ook is meer duidelijkheid nodig over de vraag wanneer het voor de rechter 'aannemelijk' is dat de Nederlandse democratische rechtsstaat wordt ondermijnd (of dreigt te worden ondermijnd). Dat geeft aanleiding tot de vraag wat het kabinet met de WTMO precies probeert te beschermen. In de toelichting worden verschillende termen gebruikt: de democratische rechtsorde of rechtsstaat, beginselen of uitgangspunten daarvan, de open democratische rechtsorde.

Kortom, voor SBF zijn de kernpunten:

- De vraag of de WTMO echt iets toevoegt aan de instrumenten van de overheid om ondermijning tegen te gaan.
- De noodzaak om de gronden voor ingrijpen in de vrijheden van maatschappelijke organisaties, met het oog op het voorkomen en bestrijden van ondermijning, duidelijker te formuleren en af te bakenen.
- Maatschappelijke organisaties moeten voldoende verweermogelijkheden krijgen bij (dreigend) ingrijpen door de overheid.